

KiVa-lesbrief: Samen aan zet!

1. Samen kennismaken

2. Samen afspraken maken

3. Samen verantwoordelijk

Samen aan zet!

Samen aan zet! Dat is dit jaar het thema van de Week Tegen Pesten. Bij KiVa gaan we uit van de kracht van de groep om er een fijne school van te maken. Daarbij zijn leerkrachten en kinderen *altijd* samen aan zet.

Hoe zorg je dat kinderen zich verantwoordelijk voelen voor elkaar, voor hun klas, voor de school én voor zichzelf? Hoe kan je ervoor zorgen dat je samen met de kinderen een fijne sfeer in een groep versterkt? In deze lesbrief, die in het teken staat van de Week Tegen Pesten 2020, besteden we hier nog eens extra aandacht aan door middel van een aantal werkvormen die je kunt inzetten in je groep. Daarbij staan drie onderwerpen centraal: samen kennismaken, samen afspraken maken én samen verantwoordelijk.

1. Samen kennismaken

Om samen een positieve en veilige sfeer in de groep te creëren en te versterken is het belangrijk dat de kinderen elkaar goed kennen. Ook in de loop van het schooljaar blijft dit belangrijk. De eerste weken na elke vakantie zijn bijvoorbeeld een goed moment om ruimte te maken voor kennismakingsactiviteiten. Door veel contact tussen kinderen in je klas te stimuleren, zorg je ervoor dat ze **samen een groep** zijn.

2. Samen afspraken maken

Naast kennismaking is het stellen van goede normen van belang. Zet ook daarbij de kracht van de groep in. **Maak samen afspraken** over wat voor groep jullie willen zijn. Door dit samen met de kinderen te doen, zijn de afspraken ook echt van henzelf. De normen in de groep hebben niet alleen invloed op de betrokkenheid van de kinderen, maar ook op hun veiligheids- en verantwoordelijkheidsgevoel.

3. Samen verantwoordelijk

De basis voor het geven van verantwoordelijkheid is het hebben van vertrouwen. KiVa besteedde hier al eerder aandacht aan. Ellen Emonds gaf lezingen op acht KiVa regiobijeenkomsten door het land. Ook schreef ze er een leuk artikel over: *Vertrouw d'r maar op*. Dat artikel kun je [hier](#) lezen.

Ben je meer visueel ingesteld? Bekijk dan [hier](#) een video met een mooi voorbeeld van hoe een Deense kleuterschool omgaat met vertrouwen en verantwoordelijkheid.

Er zijn veel momenten en manieren waarop je kinderen verantwoordelijkheden kunt geven in de klas. In deze lesbrief vind je hiervoor een aantal suggesties. Deze suggesties werken alleen als je durft los te laten en kinderen structureel de kans geeft om te oefenen met verantwoordelijkheid. Niet één week, maar gedurende het hele jaar. Hoe meer verantwoordelijkheid kinderen leren dragen op school, hoe beter ze in staat zijn de verantwoordelijkheid te nemen om **samen problemen op te lossen**.

Samen kennismaken

Groepjes maken

Op de basisschool werken kinderen vaak in kleinere groepen gedurende de week. Bij de samenstelling van groepjes ga je doelgericht te werk. Soms maak je deze groepen zelf om groepswork succesvol te laten verlopen of leerzame momenten te creëren. Op andere momenten kun je de groepssamenstelling aan het toeval overlaten. Zorg dan dat je manieren hebt om de samenstelling willekeurig te laten verlopen. Zo zorg je voor meer en beter contact tussen alle kinderen. Dat is een groot voordeel bij het vormen van een positieve sfeer in de groep. Om je op weg te helpen staan hieronder een aantal creatieve manieren van groepjes maken:

Set

Maak kaartjes met onderwerpen of foto's die bij elkaar horen. Verdeel de kaartjes over je kinderen. Vertel van te voren hoeveel kaartjes samen een set vormen. De kinderen zoeken naar klasgenoten met kaartjes die bij hen passen. Elke set is een groepje. Laat de setjes aansluiten bij de vakinhoud of kies hoofdpersonen van bepaalde series, films of boeken die momenteel populair zijn in je groep.

Speelkaarten

Een pakje speelkaarten heeft 52 kaarten (zonder jokers). Sorteert vooraf het aantal kaarten dat je nodig hebt. Kinderen die een kaart hebben met hetzelfde cijfer of symbool horen bij elkaar. Je kunt groepen maken van twee, drie of vier kinderen, afhankelijk van het aantal kaarten dat je per cijfer of symbool in het spel stopt. De kinderen vinden hun groepje door op zoek te gaan naar klasgenoten met dezelfde soort kaart.

Touwen

Knip evenveel touwtjes als tweetallen (of knoop steeds twee touwen aan elkaar voor viertallen). Houd de touwtjes in het midden vast en laat elk kind een uiteinde pakken. Kinderen die hetzelfde touw vasthebben zodra jij de touwen loslaat vormen een groepje.

Overeenkomsten zoeken

Met deze verbindende activiteit ontdekken kinderen welke overeenkomsten ze hebben met anderen in de klas. De kinderen worden verdeeld in groepjes van drie of vier kinderen en krijgen drie minuten de tijd om zo veel mogelijk overeenkomsten te vinden. Met de voorbeelden die je geeft, beïnvloed je de richting waarin de kinderen zullen denken. Kies daarom bewust je voorbeelden.

Jullie gaan de komende drie minuten proberen zoveel mogelijk overeenkomsten te vinden waar iedereen uit het groepje aan voldoet. De overeenkomsten gaan bijvoorbeeld over je hobby's, favoriete plekken, hoe je eruit ziet, dingen die je (mee)gemaakt hebt of plaatsen waar je naartoe bent geweest. Alles mag!

Na drie minuten worden de eigenschappen opgelezen en geteld. Het is mogelijk om hierna door te gaan. De groepjes worden samengevoegd tot 6-8 kinderen. Opnieuw krijgen ze drie minuten om overeenkomsten te vinden waar iedereen aan voldoet. De groepjes kunnen nu opnieuw samengevoegd worden, totdat je met de hele klas een aantal overeenkomsten probeert te vinden.

Variatie: Ik ben vast de enige die

Het is ook leuk om te kijken of kinderen iets kunnen bedenken waarin ze uniek zijn: een hobby, een eigenschap, een lichamelijk kenmerk, de thuissituatie etc.

Benoem iets waarvan jij denkt dat alleen jij dat hebt in deze klas. Ben je niet aan het woord, luister dan goed. Herken je jezelf in wat er wordt gezegd, ga dan staan. Staat er iemand? Dan ben je daarin niet uniek. De beurt gaat door naar de volgende, je komt vanzelf weer aan de beurt, ondertussen heb je bedenktijd!

Ga door tot elk kind iets unieks van zichzelf gevonden heeft. Hebben kinderen moeite met het bedenken van iets unieks? Laat ze dan hun verschillende levensjaren bij langslopen. Toen ik één jaar was...

Verdeel het spel eventueel op verschillende momenten van de dag of de week zodat de kinderen meer tijd krijgen om iets te bedenken.

Wie is het?

Je mag zo drie feiten over jezelf opschrijven. Probeer feiten op te schrijven waarvan je denkt dat (bijna) niemand in de klas dit weet. Zorg wel dat het dingen zijn die anderen van je te weten mogen komen. We gaan er namelijk een spel mee doen. Denk aan dingen die je graag doet na schooltijd, het beroep van je ouders, het coolste van je kamer of iets dat je heel leuk vindt of goed kan. Zet je naam niet op het papier. Als je drie dingen hebt opgeschreven mag je een prop van je papier maken.

De kinderen gooien hun prop papier door het lokaal. Laat ze een prop in de buurt oppakken en nogmaals rondgooien. Nu weet niemand meer van wie welke prop is.

Om de beurt pakken kinderen een prop papier op, lezen voor wat er op het papier staat en proberen te raden van wie de prop papier is. Weten ze het niet? Dan leggen ze de prop weer op de grond. Degenen van wie de prop het langst overblijven, zijn de winnaars!

Variatie: Wat is waar?

Je kunt deze werkvorm ook aanpassen. Je laat de kinderen dan twee feiten over zichzelf opschrijven en één verzinsel. In deze variant schrijven de kinderen wel hun naam op het papier. Het is aan degene die de prop opraapt om te raden welke van de drie dingen is verzonnen.

Structureel werken aan een fijne groep?

Vraag een online informatiepakket aan op www.kivaschool.nl

Samen afspraken maken

Speeddate: een binnen en buitenkring

Geef alle kinderen de opdracht om drie dingen op te schrijven die ze belangrijk vinden. Het moet gaan over:

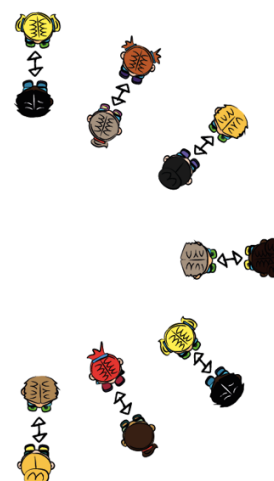
1. Hoe we met elkaar omgaan in de klas;
2. Hoe we met elkaar werken en leren in de klas;
3. Wat we doen als het een keer mis gaat.

Nadat iedereen dit voor zichzelf heeft opgeschreven, maak je twee kringen. De helft van de kinderen staat met hun gezicht naar buiten, de andere helft van de kinderen staan met hun gezicht naar binnen (binnen- en buitenkring). De kinderen staan nu in tweetallen tegenover elkaar.

Je krijgt nu 1-2 minuten de tijd om de drie dingen die je hebt opgeschreven te vertellen aan elkaar. Je mag elkaar één vraag stellen als je iets niet goed begrijpt of er meer over wil weten. Luister goed, want zo meteen moet je vertellen wat de ander tegen je heeft gezegd.

Geef een eindsignaal na twee minuten. De kinderen in de buitenkring schuiven één plek door naar rechts. Draai een aantal rondes door. De afsluiting doe je gezamenlijk.

- Welke dingen die je hebt gehoord, waren nieuw voor je (omdat je er zelf nog niet over had nagedacht)?
- Welke dingen vond je belangrijk?
- Welke heb je het meest gehoord?

Aan tafel! Afspraken maken

Vertel waarom jij het belangrijk vindt om samen afspraken in de klas te maken. Geef voorbeelden van de dingen die jij waardevol of belangrijk vindt in een klas en waarom. De kinderen gaan samen aan tafel en bespreken doormiddel van de placemat-methode wat zij goede afspraken vinden voor in de klas.

Ik vind het belangrijk dat iedereen zich veilig voelt en dat iedereen zichzelf kan zijn. (...) Daarom wil ik graag dat jullie nadenken over wat je belangrijk vindt in de groep en daar afspraken bij bedenkt.

Denk maar eens aan de volgende vragen:

- Wat vind jij een fijne groep?
- Hoe wil je dat wij met elkaar omgaan?
- Hoe wil je in de klas (en daarbuiten) het liefste leren/werken?
- Wat doen we als er iets niet fijn is/mis gaat?
- Wat doen we als er gepest wordt?
- Hoe wil je dat jij en klasgenoten zich voelen in de klas?

Maak groepjes van vier en geef elk groepje een placemat op A3 formaat (zie bijlage).

Schrijf eerst je eigen ideeën in het lege vak voor je. Heb je er veel, maak dan een top 3. Maak van je ideeën positieve afspraken. Begin je afspraak bijvoorbeeld met: *In onze klas...*

De groepjes gaan vervolgens in gesprek over de dingen die ze hebben opgeschreven.

Iedereen krijgt één minuut om zijn/haar afspraken voor te lezen en uit te leggen. Ben je het eens met de afspraak en heb je dit zelf nog niet? Schrijf het dan op in je eigen vak. Hebben jullie veel overeenkomsten?

Als iedereen is geweest kiezen de kinderen een gezamenlijke top drie van belangrijkste afspraken. Deze komen in het middelste vak. Gebruik wat de groepjes hebben opgeschreven als uitgangspunten om samen klassenafspraken te maken.

Samen een zeil omdraaien

Deze oefening kan je het beste doen in de gymzaal. Leg een groot zeil op de grond en laat alle kinderen plaatsnemen op het zeil.

Jullie mogen zo proberen het zeil om te draaien. Eén klein detail, niemand mag van het zeil afstappen. Dat wil zeggen: je mag de grond niet aanraken met een voet of een hand. De tijd loopt. Succes!

Laat de kinderen dit een tijdje proberen. Als het niet lukt, leg de oefening dan kort stil.

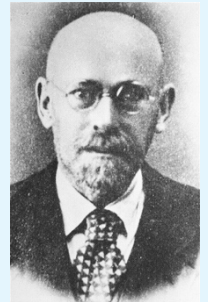
- Hoe gaat het? Hebben jullie elkaar goed kunnen helpen?
- Lukt het om naar elkaar te luisteren?
- Hoe kunnen jullie ervoor zorgen dat het beter gaat?

Je kunt deze oefening ook goed in kleine groepjes doen en kinderen de kans geven van een ander groepje te leren. Andere opdrachten die je kunt gebruiken met het zeil zijn: het verplaatsen van punt A naar B zonder de grond te raken, of de oppervlakte van het zeil zoveel mogelijk verkleinen. Ook deze varianten kunnen zowel met de hele groep als in kleine groepjes worden gedaan.

Samen verantwoordelijk

Achtergrondinformatie

Pedagoog en kinderarts Janusz Korczak (1878-1942) vond dat kinderen volwaardige mensen waren, die initiatief kunnen nemen en verantwoordelijkheid kunnen dragen. Hij had kritiek op de sterk controlerende houding van volwassenen. Janusz Korczak sprak van drie rechten van het kind.

1. Het recht om te zijn wie je bent
2. Het recht op de dag van vandaag
3. Het recht op je eigen risico (origineel: eigen dood)

Zijn ideeën zijn nog steeds heel actueel. Het eerste recht pleit er voor om kinderen zelf dingen te laten ervaren en beleven. Het tweede recht staat voor focus op het 'nu'. Kinderen moeten de kans krijgen plezier te hebben en kind te zijn. Tegelijkertijd moeten zij de mogelijkheid krijgen om verantwoordelijkheden te dragen en de ruimte hebben om eigen initiatief te nemen. Met het derde recht wilde Janusz Korczak duidelijk maken dat met een risicomijdende houding, kinderen de kans om fouten te maken en zelf risico's in te schatten ontnomen wordt.

Meer weten over Janusz Korczak? Klik dan [hier](#)

Verantwoordelijkheid geven

Maak een lijst met alles wat je doet in of met de groep. Bekijk deze lijst kritisch. Moet je al deze dingen zelf doen? Wie leert daar het meest van? Zitten er dingen bij waarbij de kinderen kunnen helpen? Of dingen die de kinderen volledig zelfstandig zouden kunnen doen? Vaak zijn een aantal uitvoerende taken (zoals de klassendienst) al wel uitbesteed aan kinderen, maar is al volledig geregeld hoe en wanneer dit moet worden gedaan. Er is daardoor geen mogelijkheid meer om mee te denken. Doordat er geen sprake is van zelfstandigheid of eigenaarschap is een deel van het verantwoordelijkheidsgevoel weggenomen. Verantwoordelijkheid geven gaat het beste wanneer kinderen:

- ... meedenken over hoe iets het beste kan worden gedaan.
- ... uitvoerende taken hebben.

Wanneer kinderen zelf mogen nadenken over hoe en wanneer deze taken het beste kunnen worden uitgevoerd, vergroot dat de betrokkenheid van de kinderen. Het is juist die betrokkenheid die maakt dat kinderen met veel plezier verantwoordelijkheid dragen.

Wanneer je de kaders stelt, kunnen kinderen de rest zelf. Concrete vragen die je kinderen mee kan geven zijn bijvoorbeeld:

- **Inrichting in de klas:** voor de vakken rekenen, spelling, wereldoriëntatie en Engels, wil ik graag een plekje op de muren van ons lokaal. Willen jullie een plan maken van waar op de muur deze vakken een plek krijgen en hoeveel ruimte ze in beslag mogen nemen?
- **Klassenbudget besteden:** ik wil graag meer planten in de klas. Ik heb een budget van €25. Willen jullie uitzoeken welke planten er het beste in dit lokaal kunnen staan, en waar die het beste gekocht kunnen worden? Als ik jullie plan goedkeur mogen jullie de planten ook echt aanschaffen!
- **Actualiteiten in de klas:** zouden jullie er voor willen zorgen dat we deze week elke dag een artikel uit de krant bespreken. Jullie mogen zelf vijf vakken kiezen waarbij jullie de artikelen laten aansluiten.
- **Helpen buiten de groep:** volgende week is de tentoonstelling van onze thema-week. Is er iemand die fotograaf wil zijn op deze dag? Kun je verschillende categorieën bedenken waarvan je foto's wilt maken?

Wanneer je met vertrouwen durft los te laten, levert het geven van verantwoordelijkheid mooie leermomenten voor zowel jezelf als de kinderen op. Samen aan zet!

Wat moet ik van jou weten?

Met deze activiteit krijgen de kinderen de kans iets over zichzelf te vertellen en daarbij dingen waar ze enthousiast over zijn of zich betrokken bij voelen met jou te delen. Jij krijgt als leerkracht zicht op de interesses/vaardigheden van deze kinderen. Dit helpt je om te bedenken welke verantwoordelijkheden je aan de klas of bepaalde kinderen kan geven. Vraag ze om de vragen serieus te beantwoorden, ze mogen er best even over nadenken.

- Wat vind jij belangrijk (in de klas)?
- Wat moet ik van je weten?
 - Waar ben jij heel goed in?
 - Wat zou je dit jaar willen leren?
- Waarbij zou jij wel willen helpen op school?
 - Wat vind je leuk om te doen?
 - Wat doet de juf/meester nog, dat je best zelf kan?
 - Wat doet je vader/moeder nog, dat je best zelf kan?
- Is er iets in onze klas of aan school dat je zou willen veranderen?

Samen vergaderen

Een andere manier om kinderen te laten oefenen met verantwoordelijkheid is het organiseren van wekelijkse vergaderingen. Daarin bespreken ze met elkaar hoe het gaat in de klas. Als input voor deze vergaderingen leveren de kinderen zelf agendapunten aan. Dit kunnen bijvoorbeeld briefjes zijn met daarop een voorstel, een wens of een mooi compliment. Natuurlijk lever je ook zelf agendapunten aan via een briefje, zeker in het begin!

- Een compliment
- Een positieve wens
- Een uitgewerkt voorstel
- Een leuk idee

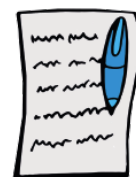
De voorbereiding en uitvoering van een vergadering doen de kinderen zoveel mogelijk zelf! De input van de kinderen wordt gebruikt om een agenda op te stellen.

De agenda wordt opgesteld door de voorzitter van de vergadering. Dit ben je niet zelf, maar is één van de kinderen. De voorzitter leidt de vergadering: de voorzitter geeft de beurt, luistert naar de deelnemers, stelt vragen, houdt deelnemers bij het onderwerp en zorgt voor aandacht. Een voorbeeldagenda vind je op de volgende pagina.

De voorzitter wordt ondersteund door de secretaris en een penningmeester. Samen selecteren ze ingebrachte briefjes, bepalen in welke volgorde ze besproken worden en bedenken hoeveel tijd er voor elk onderdeel vrijgemaakt wordt.

Tijdens de vergadering notuleert de secretaris belangrijke dingen die worden besproken en de mogelijke afspraken die daaruit voortkomen. Zo kan ook worden teruggelezen hoe de groep tot bepaalde beslissingen en afspraken is gekomen. De secretaris houdt ook de tijd bij tijdens de vergadering. Als er te lang bij één punt wordt stilgestaan, zal de secretaris een seintje geven aan de voorzitter.

De penningmeester heeft de sleutel van de klassenkas in bezit en is hier verantwoordelijk voor. Als er geld nodig is voor een aankoop, haalt de penningmeester het geld uit de kas en noteert de uitgaven in het kasboek. Als iemand geld uitgeeft, levert diegene de kassabonnen in bij de penningmeester.

Meer weten over vergaderen in de klas?

Klik dan [hier!](#)

Voorbeeldagenda

Agenda

Schooljaar: 2020/2021

Voorzitter:

Noud

Datum: 23-09-2020

Secretaris:

Philine

Groep 7

Penningmeester:

Stijn

1. Opening (Noud)
2. Actiepunten vorige vergadering (Philine)
3. Agendapunten (Noud)

Complimenten

- Ik ben blij dat je mij goed hebt geholpen met de moeilijke rekensommen (Bram > Danisha)
- Ik vind het fijn dat jij zo goed naar mij luisterde tijdens het Kringgesprek (Iris > Noa)

Voorstellen

- Leesboek als cadeau voor Juf (Sem)
- Huisdier in de klas (Aida)

Wensen

- Samenspelen (Afra)
- Dagelijkse nieuwslezer (Juf)

4. Vragen? (Noud)
5. Afsluiting (Noud)

Placemat

